

Universitätsbibliothek Wuppertal

Renati Des-Cartes Principia Philosophiae

Descartes, René

Amstelodami, 1664

Responsio ad sextas objectiones

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1384)

ris; tantarumque virium, ut mentes hominum doctorum, totis viribus è massa corporea se proripientium sibi possint, atque debeant subicere.

Quin potius arbitramur te profus idem fassurum, si meditationes tuas eo relegas animo, quo illas ad examen analyticum revocares, si ab inimico tibi propositæ fuissent. Denique quamdiu nescimus quid à corporibus, & illorum motibus fieri possit, cum & fatearis nullum omnia scire posse, quæ Deus in aliquo subjecto posuit, atque ponere valet, absque ipsius Dei revelatione, qui scire potuisti hanc à Deo non fuisse positam in quibusdam corporibus vim, & proprietatem, ut dubitent, cogitent, &c. Hæc sunt sive argumenta, sive mavis præjudicia nostra, quibus si medearis, quantas, Deus immortalis! tibi gratias omnes simul habipuri sumus vit clarissime, qui nos ab istis spinis tuam sementem suffocantibus eripueris. Quod faxit Deus. Opt. Max. cujus uni gloriæ cernimus te foeliciter tua omnia abstrinxisse.

R E S P O N S I O

ad

Sextas objectiones.

Verum quidem est neminem posse esse certum se cogitare, nec se existere, nisi sciat quid sit cogitatio, & quid existentia; Non quod ad hoc requiratur scientia reflexa, vel per demonstrationem acquisita, & multo minus scientia scientiæ reflexæ, per quam sciat se scire, iterumque se scire se scire, atque ita in infinitum, qualis de nullâ unquam re haberi potest: Sed omnino sufficit ut id sciat cognitione illâ internâ, quæ reflexam semper antecedit, & quæ omnibus hominibus de cogitatione, & existentia innata est, ut quamvis fortè præjudiciis obruti, & ad verba magis, quam ad verborum significationes attenti fingere possimus, nos illam non habere, non possimus tamen revera non habere. Cum itaque quis advertit se cogitare, atque inde sequi se existere,

quamvis forte nunquam antea quæ fuerit quid sit cogitatio, nec quid existentia, non potest tamen non utramque satis nosse, ut sibi in hac parte satisfaciatur.

2. Nec etiam fieri potest, cum quis advertit se cogitare, intelligitque quid sit moveri, ut putet se decipi, seque non cogitare, sed tantum moveri: Cum enim planè aliam habeat ideam, sive notionem cogitationis, quam motus corporei, necesse est ut unum tanquam ab alio diversum intelligat; etsi propter consuetudinem plures diversas proprietates, & inter quas nulla connexio cognoscitur, uni & eidem subjecto tribuendi, fieri possit ut dubitet, vel etiam ut affirmet, se esse unum & eundem, qui cogitat, & qui loco movetur. Notandumque est duobus modis ea, quorum diversas habemus ideas, pro una & eadem re sumi posse; nempe vel unitate & identitate naturæ, vel tantum unitate compositionis. Ita, exempli causa, non eandem quidem habemus ideam figuræ & motus: ut neque eandem habemus intellectionis & volitionis; neque etiam ossium & carnis, neque cogitationis & rei extensæ: Atqui nihilominus clarè percipimus illi eidem substantiæ, cui competit ut sit figurata, competere etiam ut possit moveri, adeò ut figuratum & mobile sit unum, & idem unitate naturæ; Itemque rem intelligentem, & volentem esse etiam unam & eandem unitate naturæ: Non autem idem percipimus de re, quam consideramus sub forma ossis, & de re, quam consideramus sub forma carnis, nec idcirco possumus illas pro una & eadem re sumere unitate naturæ, sed tantum unitate compositionis, quatenus scilicet unum & idem est animal quod habet ossa & carnes. Jam verò quæstio est an rem cogitantem, & rem extensam percipiamus esse unam & eandem unitate naturæ, ita scilicet ut inter cogitationem & extensionem, aliquam talem affinitatem, sive connexionem inveniamus, qualem inter figuram & motum, vel intellectionem & volitionem advertimus, an potius dicantur tantum esse unum & idem unitate compositionis, quatenus in eodem homine reperiuntur, ut ossa & carnes in eodem animali, quod ultimum affirmo, quia distinctionem sive diversitatem omnimodam inter naturam rei extensæ, & rei cogitantis,

tis, non minus quàm inter ossa & carnes, animadverto.

Quia verò etiam auctoritate hîc certatur, ne fortè ipsa veritati præjudicet, ad id quod additur, *neminem adhuc meam demonstrationem animo complecti potuisse*, cogor respondere, quamvis nondum à multis fuerit examinata, nonnullos tamen esse qui se illam intelligere affirmant; & quemadmodum unus testis, qui, postquam in Americam navigavit, ait se vidisse Antipodas, majorem meretur fidem, quam mille alii qui negarunt illos esse, propter hoc solum quod ignorarent: Ita etiam apud eos qui rationum momenta, ut par est, examinant, pluris facienda est auctoritas unius dicentis se aliquam demonstrationem recte intelligere, quam mille aliorum, qui eandem à nemine posse intelligi nulla adjuncta ratione affirmant: Etsi enim ipsi non intelligant, hoc non impedit quo minus ab aliis possit intelligi; & quia hoc ex illo concludentes ostendunt se non satis accurate ratiocinari, non valde magnam fidem merentur.

Ad id denique quod quæritur, *an ea qua utor Analyti motus omnes meæ materiæ subtilis ita secuerim, ut certus sim, virisque attentissimis, atque, ut putant, satis perspicacibus ostendere possim repugnare cogitationes in motus corporeos refundi*, hoc est, ut interpretor, cogitationes & motus corporeos esse unum & idem: respondeo mihi quidem esse certissimum, sed non ideo, spondere aliis quantumvis attentis, & suo judicio perspicacibus idem posse persuaderi, saltem quandiu non ad res pure intelligibiles, sed tantum ad imaginabiles attentionem suam convertent, ut apparet illos fecisse, qui distinctionem cogitationis à motu per dissectionem alicujus materiæ subtilis intelligendam esse finxerunt: Nam ex eo tantum intelligitur quod notiones rei cogitantis, & rei extensæ, sive mobilis sint planè diversæ, atque à se mutuo independentes: repugnetque ut illæ res, quæ à nobis tanquam diversæ, & independentes clare intelliguntur, separatim, saltem à Deo, poni non possint: adeo ut quotiescunque illas in uno & eodem subjecto reperimus, ut cogitationem & motum corporeum in eodem homine, non debeamus idcirco existimare ipsas ibi esse unum & idem unitate naturæ, sed tantum unitate compositionis.

5. Quod hic de Platoniciis, eorumque sectatoribus assertur, jam ab universâ Ecclesiâ Catholicâ, & vulgo omnibus Philosophis explosum est: Concilium autem Lateranense conclusit quidem Angelos pingi posse, non autem ideo concessit esse corporeos: & quamvis revera corporei crederentur, non certe magis in ipsis, quàm in hominibus, mentes à corporibus inseparabiles possent intelligi; Nec quoque si fingeretur animam humanam esse ex traduce, ideo concludi posset esse corpoream, sed tantum ut corpus nascitur à corpore parentum, ita ipsum ab eorum anima proficisci. Quantum ad canes & simias, etsi concederem in iis esse cogitationem, non inde ullo modo sequeretur mentem humanam à corpore non distingui, sed contra potius in aliis quoque animalibus mentes à corporibus esse distinctas: quod illi ipsi Platonici, quorum autoritas mox laudabatur, post Pythagoricos censuerunt, ut ex eorum metempsychosi manifestum est. At verò nullam planè in brutis esse cogitationem non modo dixi ut hic assumitur, sed etiam firmissimis rationibus, & quæ à nemine hactenus fuerunt refutatae, probavi: Atqui revera illi qui affirmant *canes scire se vigilando currere, imò & somniando latrare*, tanquam si in ipsorum cordibus versarentur, id dicunt, & non probant. Etsi enim addant *se non credere operationes belluarum absque sensu, vitâ & animâ* (hoc est, ut interpretor, absque cogitatione, neque enim id vulgo vocatur vita, nec anima corporea, nec sensus organicus brutis à me denegatur) *ope Mechanica posse explicari, quin illud & adductum, & risu dignum quolibet pignore certare velint*, id pro ratione haberi non debet: idemque de quâlibet aliâ re quantumvis vera dici posset: quin & pignoribus certari non solet, nisi ubi rationes desunt ad probandum, & cum olim eodem fere modo viri magni Antipodas irriserint, non statim pro falso habendum puto quidquid ab aliquibus irridetur.

Quod denique subjungitur, *non deesse plures, qui hominem ipsum, etiam absque sensu, & intellectu, dicturi sint & omnia posse facere beneficio clateriorum Mechanicorum, absque ullâ mente, si tandem simia, canis, & elephas, hocce modo suis omnibus operationibus furgi queant*, non sane etiam ratio est qua quicquam probetur,

nisi

nisi forte quosdam homines tam confuse omnia concipere, & anticipatis opinionibus verbo tenus intellectis adeo tenaciter adherere, ut, potius quàm illas mutant, de se ipsis id negent, quod non possunt non semper apud se experiri: Nam sane fieri non potest quin semper apud nosmetipsos experiamur nos cogitare, nec proinde ex eo quod ostendatur bruta animantia omnibus suis operationibus absque ullâ cogitatione fungi posse, quisquam concludet se ipsum ergo etiam, non cogitare, nisi qui cum prius sibi persuaserit se non aliter operari quàm bruta, propter hoc scilicet, quod illis cogitationem tribuerit, adeo pertinaciter adhærebit istis verbis, homines & bruta eodem modo operantur, ut cum illi ostendatur bruta non cogitare, malit se etiam illâ suâ, cujus non potest non esse sibi conscius, cogitatione exuere, quàm mutare opinionem quod ipse, eodem modo ac bruta, operetur: Cujus tamen generis hominum multos esse non mihi facile persuadeo: Sed sane multo plures, & majori cum ratione inveniuntur, qui si concedatur *cogitationem à motu corporeo non distingui*, eandem illam in brutis, atque in nobis esse contendunt, quoniam omnes motus corporeos in illis, quemadmodum in nobis animadvertent, addentesque *differentiam, quæ est tantum secundum plus, & minus, non mutare essentiam*, quamvis forte minus rationis esse putent in belluis quam in nobis, mentes tamen esse in ipsis ejusdem plane speciei, cum nostris optimo jure concludent.

4. Quantum ad scientiam Athei facile est demonstrare illam non esse immutabilem, & certam, ut enim jam ante dixi, quo minus potentem originis suæ authorem assignabit, tanto majorem habebit occasionem dubitandi an forte tam imperfectæ sit naturæ, ut fallatur etiam in iis quæ sibi quam evidentissima apparebunt, illoque dubio liberari nunquam poterit, nisi à vero, & fallere nescio Deo se creatum esse prius agnoscat.

5. Quod autem repugnet homines à Deo decipi, clare demonstratur, ex eo quod forma deceptionis sit non ens, in quod non potest ferri summum ens. Et in hoc omnes Theologi consentiunt, omnisque fidei Christianæ certitudo ex hoc pendet. Cur enim revelatis à Deo crederemus, si nos interdum

ab ipso decipi arbitraremur? Et quamvis vulgo Theologi affirmant damnatos igne inferni torqueri, non ideo tamen censent ipsos *decipi per falsam ideam ignis torquentis sibi à Deo inditam*, sed potius ab igne vere torqueri, quia *ut viventis hominis incorporeus spiritus tenetur naturaliter in corpore, sic facile per divinam potentiam teneri potest post mortem corporeo igne, &c.* Vide Mag. lib. 4. sent. dist. 44. Quantum autem ad loca scripturæ, non existimo meum esse ad ipsa respondere, nisi si quando videantur adversari alicui opinioni quæ mihi sit peculiaris; cum enim tantum afferuntur in illas quæ apud omnes Christianos sunt vulgares, quales sunt eæ quæ hîc impugnantur, nempe quod aliquid sciri possit, & quod animæ humanæ non sint similes iis Jumentorum verere crimen arrogantia si non malletm responsionibus ab aliis jam inventis contentus esse, quam novas excogitare; quia nunquam me Theologicis studiis immiscui, nisi in quantum ad privatam meam institutionem conferebant, nec tantum in me divinæ gratiæ experior, ut ad illa sacra me vocatum putem. Itaque profiteor me nihil in posterum de talibus responsurum; sed nondum id servabo hâc vice, ne fortè aliquibus occasionem præbeam existimandi me ideo tacere, quod loca proposita non satis commode possim explicare. In primis igitur ajo locum D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 8. vers. 2. debere tantum intelligi de scientiâ, quæ non est cum charitate conjuncta, hoc est, de scientiâ Atheorum, quia quisquis Deum, ut par est, novit, non potest ipsum non diligere, nec charitatem non habere. Hocque probatur ex verbis proxime præcedentibus, *scientia instat, charitas verò edificat*, & ex proxime sequentibus: *Si quis autem diligit Deum, hic* (nempe Deus) *cognitus est ab eo*. Ita enim non vult Apostolus nullam plane scientiam haberi posse, quia fateretur diligentes Deum ipsum cognoscere, hoc est, de ipso habere scientiam; sed ait tantum eos qui non habent charitatem, nec proinde satis Deum norunt, etsi forte in cæteris rebus aliquid se scire existiment, nondum tamen cognoscere quemadmodum oporteat scire, quia nempe incipiendum est à Dei cognitione, ac deinde aliarum omnium rerum cognitiones huic uni sunt subordinandæ, quod in meis Meditationibus explicui atque

atque ideo hic ipse locus, qui contra me afferebatur, meam hęc
dere opinionem tam aperte confirmat, ut non putem ipsum ab
iis qui à me dissentiant posse recte explicari. Quod si quis con-
tendat pronomen *hic* non referri ad Deum, sed ad hominem
qui à Deo cognoscatur & approbetur; alius Apostolus, nempe
D. Joannes epist. 1. cap. 2. meę explicationi prorsus favet, nam
vers. 2. hęc habet, *in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si man-
data ejus observamus*, cap. 4. vers. 7. *qui diligit, ex Deo natus est, &
cognoscit Deum.*

Nec dispar ratio est de locis Ecclesiastę: Notandum enim
Salomonem in illo libro non quidem agere personam impio-
rum, sed suam tantum, quatenus scilicet, cum peccator & à Deo
aversus ante fuisset, ibi pœnitentiam agens, ait à se quidem, hu-
mana tantum utente sapientiã, & illam ad Deum non referen-
te, nihil inveniri potuisse quod plane satisfaceret, sive in quo
non esset vanitas. Ideoque hinc inde variis in locis monet o-
portere converti ad Deum, ut expresse in cap. 11. vers. 9. *Et sci-
to quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium*, & in sequen-
tibus, usque ad libri finem Specialiter autem in cap. 8. vers. de-
cimo septimo, hęc verba, *Et intellexi quod omnium operum Dei
nullam possit homo invenire rationem, eorum quę sunt sub sole*, &c.
non intelligenda sunt de quovis homine sed de eo quem descri-
psit in versu præcedenti. *Est homo qui diebus, & noctibus somnum
non capit oculis*. Tanquam si vellet ibi Propheta monere, illos
qui nimis assidui sunt in studiis, non aptos esse ad assequendam
veritatem; hocque profecto non facile ii, quibus sum notus, de
me dictum esse existimabunt. Sed præcipue attendendum est
ad hęc verba *quę sunt sub sole*, sapius enim repetuntur in illo
libro, & semper designant res naturales, ad exclusionem earum
subordinationis ad Deum, quia nempe cum Deus sit supra om-
nia, non continetur inter ea quę sunt sub sole: Adeo ut loci
citati verus sensus sit, hominem non posse res naturales recte
scire, quandiu Deum non cognoscit, ut ego etiam affirmavi.
Denique in cap. 5. vers. 29. manifestum est non dici, *eundem esse
interitum hominis, & jumentorum*, neque etiam *hominem nihil
amplius haberi jumento*, nisi tantum ratione corporis: nam ibi fit

tantum mentio eorum quæ pertinent ad corpus; & statim postea subjungitur seorsim de anima, *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Hoc est, an humanæ animæ beatitudine cœlesti fruituræ sint, quis hoc novit per humanas rationes, & quandiu ad Deum se non convertit? Certe humanam animam non esse corpoream naturali ratione probare conatus sum; sed an sursum sit ascensura, sola fide cognosci posse concedo.

6. Quantum ad arbitrii libertatem, longe alia ejus ratio est in Deo, quam in nobis; repugnat enim Dei voluntatem non fuisse ab æterno indifferentem ad omnia quæ facta sunt, aut unquam fient, quia nullum bonum, vel verum, nullumve credendum, vel faciendum, vel omittendum fingi potest, cujus idea in intellectu divino prius fuerit, quam ejus voluntas se determinarit ad efficiendum ut id tale esset: Neque hic loquor de prioritate temporis, sed ne quidem prius fuit ordine, vel naturâ, vel ratione ratiocinatâ, ut vocant, ita scilicet ut ista boni idea impulerit Deum ad unum potius quam ad aliud eligendum. Nempe, exempli causâ, non ideo voluit mundum creare in tempore, quia vidit melius sic fore, quam si creasset ab æterno: nec voluit tres angulos trianguli æquales esse duobus rectis, quia cognovit aliter fieri non posse, &c. Sed contra, quia voluit mundum creare in tempore ideo sic melius est, quam si creatus fuisset ab æterno: & quia voluit tres angulos trianguli necessario æquales esse duobus rectis, idcirco jam hoc verum est, & fieri aliter non potest, atque ita de reliquis. Nec obstat quod dici possit merita sanctorum esse causam cur vitam æternam consequantur, neque enim ita ejus sunt causâ ut Deum determinent ad aliquid volendum, sed tantum sunt causa effectus, cujus Deus voluit ab æterno ut causa essent. Et ita summa indifferentia in Deo summum est ejus omnipotentia argumentum. Sed quantum ad hominem, cum naturam omnes boni, & veri jam à Deo determinatam inveniatur, nec in aliud ejus voluntas ferri possit, evidens est ipsum eo libentius, ac proinde etiam liberius bonum, & verum amplecti, quo illud clarius videt, nunquamque esse indifferentem, nisi quando quidnam sit melius, aut.

aut verius ignorat, vel certe quando tam perspicue non videt, quin de eo possit dubitare: Atque ita longe alia indifferentia humanæ libertati convenit quam divinæ. Neque hîc refert quod essentia rerum dicantur esse indivisibiles: nam primò, nullâ essentia potest univoce Deo, & creaturæ convenire: ac denique indifferentia non pertinet ad essentiam humanæ libertatis, cum non modo simus liberi, quando ignorantia recti nos reddit indifferentes, sed maxime etiam quando clara perceptio ad aliquid profecquendum impellit.

7. Non aliter concipio superficiem, à quâ sensus nostros affici puto, quam ab omnibus Mathematicis, vel Philosophis concipi solet (vel saltem debet) illa, quam à corpore distinguunt, & omni profunditate carere supponunt. Sed duobus modis superficiem nomen apud Mathematicos usurpatur, nempe vel pro corpore, ad cuius solam longitudinem, & latitudinem attenditur, quodque nullâ cum profunditate spectatur, etsi non negetur ipsum aliquam habere; vel tantum pro corporis modo, quando scilicet omnis ei profunditas denegatur. Et id circo ad vitandam ambiguitatem, dixi me loqui de eâ superficie, quæ cum sit tantum modus, non potest esse pars corporis, corpus enim est substantia, & modus non potest esse pars substantiæ. Sed non negavi esse corporis extremum, quin è contra, maxime proprie vocari potest extremitas tam corporis contenti, quam contingentis, eo sensu quo dicuntur ea corpora esse contigua, quorum extremitates sunt simul. Nam sane cum duo corpora se mutuo tangunt, una & eadem est utriusque extremitas, quæ neutrius pars est, sed utriusque idem modus, qui etiam potest manere, quamvis ista corpora tollantur, modo tantum alia, quæ sint ejusdem accurate magnitudinis, & figuræ, in ipsorum locum ccedant. Quin & locus ille, qui ab Aristotelicis, dicitur esse superficies corporis ambientis, non potest intelligi esse alia superficies, quam hæc, quæ non est substantia, sed modus. Neque enim mutatur locus turris, etsi aer ipsam ambiens mutetur, vel aliud corpus in locum ipsius turris substituat, nec proinde superficies, quæ hic pro loco sumitur, pars ulla est aeris ambientis, vel turris. Ad accidentium autem

realitatem explodendam, non mihi videtur opus esse expectare alias rationes ab iis quæ jam à me tractatæ sunt: Nam primò cum omnis sensus tactu fiat, nihil præter superficiem corporum potest sentiri: Atqui si quæ sint accidentia realia, debent esse quid diversum ab istâ superficie, quæ nihil aliud est quàm modus: Ergo si quæ sunt, non possunt sentiri. Quis autem unquam existimavit illa esse nisi quia putavit sentiri. Ac deinde, omnino repugnat dari accidentia realia, quia quicquid est reale, potest separatim ob omni alio subjecto existere, quicquid autem ita separatim potest existere, est substantia non accidens. Nec refert quod dicatur accidentia realia non naturaliter, sed tantum per divinam potentiam à subjectis suis sejungi posse: Nihil enim aliud est fieri naturaliter, quàm fieri per potentiam Dei ordinariam, quæ nullo modo differt ab ejus potentia extraordinaria: nec aliud quicquam ponit in rebus: adeo ut si omne id, quod naturaliter sine subjecto esse potest, sit substantia, quicquid etiam per quantumvis extraordinarium Dei potentiam potest esse sine subjecto, substantia est dicendum. Fateor quidem unam substantiam alteri substantiæ posse accidere; atqui cum hoc contingit, non ipsa substantia est quæ habet formam accidentis, sed solus modus quo accidit, ut cum vestis accidit homini, non ipsa vestis sed tantummodo *vestitum esse* est accidens. Quia verò præcipua ratio quæ movit Philosophos ad ponenda accidentia realia, fuit, quod putarint sine illis sensuum perceptiones explicari non posse, promisi me id minutatim de singulis sensibus in Physicis expositurum, non quod velim ut mihi ullâ in re credatur, sed quia ex iis quæ jam de visu in Dioptrica explicui, putavi recte judicantes facile facturos esse conjecturam de eo quod in cæteris præstare possim.

8. Attendenti ad Dei immensitatem; manifestum est nihil omnino esse posse quod ab ipso non pendeat, non modo nihil subsistens, sed etiam nullum ordinem, nullam legem, nullamve rationem veri, & boni: alioqui enim, ut paulo ante dicebatur, non fuisset plane indifferens ad ea creanda quæ creavit. Nam si quæ ratio boni ejus præordinationem antecessisset, illa ipsum determinasset ad id quod optimum est faciendum: sed contra, quia se determinavit

navit ad ea quæ jam sunt facienda, idcirco ut habetur in Genesi, *sunt valde bona*, hoc est, ratio eorum bonitatis ex eo pender quod voluerit ipsa sic facere. Nec opus est quærere in quonam genere causæ ista bonitas, aliæve tam Mathematicæ, quam Metaphysicæ veritates à Deo dependeant: cum enim causarum genera fuerint ab iis enumerata, qui forte ad hanc causandi rationem non attendebant, minime mirum esset si nullum ei nomen imposuissent, sed tamen imposuerunt, potest enim vocari efficiens: eadem ratione quâ Rex est legis effector, etsi lex ipsa non sit res Physice existens, sed tantum, ut vocant, ens morale. Nec opus etiam est quærere quâ ratione Deus potuisset ab æterno facere, ut non fuisset verum bis 4. esse 8. &c. fateor enim id à nobis intelligi, non posse; atqui, cum ex aliâ parte recte intelligam nihil in ullo genere entis esse posse quod à Deo non pendeat, & facile illi fuisse quædam ita instituire, ut à nobis hominibus non intelligatur ipsa posse aliter se habere quam se habent, esset à ratione alienum propter hoc quod nec intelligimus, nec advertimus à nobis debere intelligi, de eo quod recte intelligimus dubitare. Nec proinde putandum est *æternas veritates pendere ab humano intellectu, vel ab aliis rebus existentibus, sed à solo Deo, qui ipsas ab æterno, ut summus legislator, instituit.*

9. Ut recte advertamus quænam sit sensus certitudo, tres quasi gradus in ipso sunt distinguendi. Ad primum pertinet tantum illud quo immediate afficitur organum corporeum ab objectis externis, quodque nihil aliud esse potest quam motus particularum istius organi, & figuræ, ac situs mutatio ex illo motu procedens. Secundus continet id omne quod immediate resultat in mente ex eo quod organo corporeo sic affecto unita sit, talesque sunt perceptiones doloris, titillationis, sitis, famis, colorum, soni, saporis, odoris, caloris, frigoris, & similia, quarum orini ex unione, ac quasi permissione mentis cum corpore in sextâ Meditatione dictum est. Tertius denique comprehendit omnia illa iudicia, quæ occasione motuum organi corporei de rebus extra nos positis ab ineunte ætate facere consuevimus. Ut exempli causâ, cum baculum video, non putandum est aliquas species intentionales ab ipso ad oculum advolare, sed tantum radios

radios luminis ex isto baculo reflexos, quosdam motus in nervo optico, & illo mediante, etiam in cerebro excitare, ut satis prolixè in Dioptricâ explicui, atque in hoc cerebri motu, qui nobis cum brutis communis est, primus sentiendi gradus consistit. Ex ipso vero sequitur secundus, qui ad solam coloris, luminisve ex baculo reflexi perceptionem se extendit, oriturque ex eo quod mens cerebro tam intime conjuncta sit, ut à motibus qui in ipso fiunt afficiatur: atque nihil aliud ad sensum esset referendum, si accurate illum ab intellectu distinguere vellemus. Nam quod ex isto coloris sensu quo afficior judicem baculum extra me positum esse coloratum: itemque quod ex istius coloris extensione, terminatione, ac situs relatione ad partes cerebri, de ejusdem baculi magnitudine, figurâ, & distantia ratiociner, etsi vulgo sensui tribuatur, ideoque hîc ad tertium sentiendi gradum retulerim, manifestum tamen est à solo intellectu pendere; Atque magnitudinem, distantiam, & figuram per solam ratiocinationem unas ex aliis percipi posse in Dioptricâ demonstravi. Sed in hoc tantum differentia est, quod ea quæ nunc primum ob novam aliquam animadversionem judicamus, intellectui tribuamus; quæ vero à primâ ætate eodem plane modo, atque nunc, de iis quæ sensus nostros afficiebant judicavimus, aut etiam ratiocinando conclusimus, referamus ad sensum, quia nempe de iis tam celeriter propter consuetudinem ratiocinamur, & judicamus, aut potius judiciorum, jam olim à nobis de rebus similibus factorum recordamur, ut has operationes à simplici sensus perceptione non distinguamus. Ex quibus patet cum dicimus intellectus certitudinem sensuum certitudine longe esse majorem, significari tantum ea judicia, quæ jam provectâ ætate ob novas aliquas animadversiones facimus, certiora esse iis, quæ à primâ infantia, & absque ullâ consideratione formavimus, quod absque dubio est verum: Nam de primo, & secundo sentiendi gradu manifestum est hîc non agi, quia nulla in ipsis falsitas esse potest. Cum itaque dicitur *baculum apparere fractum in aqua ob refractionem*, idem est ac si diceretur, eo illum modo nobis apparere, ex quo infans judicaret ipsum fractum esse, & ex quo etiam nos secundum præjudicia quibus

ab ineunte ætate assuevimus idem judicamus. Quod autem hæc additur, nempe *illum errorem non intellectu, sed tactu corrigi*, non potest à me concedi: quia etsi ex tactu baculum rectum esse judicemus, idque eo judicandi modo, cui ab infantiâ sumus assueti, quique idcirco *sensus* vocatur, non tamen hoc sufficit ad errorem visus emendandum, sed insuper operæ est, ut aliquam rationem habeamus, quæ nos doceat credendum esse hæc de re iudicio ex tactu potius, quam iudicio ex visu elicito: quæ ratio cum in nobis ab infantiâ non fuerit, non sensu, seu tantum intellectui est tribuenda: Atque ideo in hoc ipso exemplo solus est intellectus, qui sensus errorem emendat, nec ullum unquam afferri potest, in quo error ex eo contingat quod mentis operationi, magis quàm sensui fidamus.

10. Quandoquidem ea quæ supersunt, tanquam dubia, potius quam tanquam objectiones, proponuntur, non mihi tantum assumo ut ausim spondere me illa, de quibus video plerisque doctissimos, & ingeniosissimos viros adhuc dubitare, sufficienter esse expositurum: Sed tamen ut quicquid in me est præstem, & causæ non desim, dicam ingenue quâ ratione contigerit, ut me ipsum iisdem dubiis plane liberarim, sic enim si forte aliis eadem usui sint gaudebo: sin minus, saltem nullius temeritatis conscius mihi ero. Cum primum ex rationibus in his Meditationibus expositis mentem humanam realiter à corpore distinguere, & notio-rem esse quam corpus, & reliqua collegissem, cogebat quidem ad assensionem, quia nihil in ipsis non cohærens, atque ex evidentibus principiis juxta Logicæ regulas conclusum advertebam: sed fateor me non idcirco fuisse plane persuasum, idemque fere contigisse quod Astronomis, qui postquam solem esse aliquoties terra majorem rationibus evicerunt, non possunt tamen a se impetrare dum in illum oculos convertunt, ut iudicent non esse minorem. Postquam autem ulterius perrexi, & iisdem innixus fundamentis ad rerum Physicarum considerationem transivi, primò attendendo ad ideas, sive notiones, quas de unaquaque re apud me inveniebam, & unas ab aliis diligenter distinguendo, ut iudicia omnia mea cum ipsis consentirent, adverti, nihil plane ad rationem corporis pertine-

re, nisi tantum quod sit res longa, lata, & profunda, variarum figurarum, variorumque motuum capax, ejusque figuras, ac motus esse tantum modos, qui per nullam potentiam sine ipso possunt existere; colores verò, odores, saporès, & talia, esse tantum sensus quosdam in cogitatione meâ existentes, nec minus à corporibus differentes, quàm dolor differt à figurâ, & motu teli dolorem incutientis; ac denique gravitatem, duritiem, vires calefaciendi, attrahendi, purgandi, aliasque omnes qualitates, quas in corporibus experimur, in solo motu, motusve privatione, partiumque configuratione, ac situ consistere. Quæ opiniones cum plurimum differrent ab iis, quas prius de iisdem rebus habueram, cœpi deinde considerare quas ob causas aliter antea credidissem, præcipuamque esse animadverti, quod primum ab infantia variâ de rebus Physicis, utpote quæ ad vitæ, quam ingrediebar, conservationem conferebant, judicia tulissem, eademque postea opiniones, quas tunc de ipsis præconceperam, retinuissem: cumque mens, illa ætate, minus recte organis corporeis uteretur, iisque firmiter affixa nihil absque ipsis cogitaret, res tantum confusas advertibat, & quamvis propriæ suæ naturæ sibi conscia esset, nec minus apud se ideam cogitationis, quam extensionis haberet, quia tamen nihil intelligebat quin simul etiam aliquid imaginaretur, utrumque pro uno & eodem sumebat, notionesque omnes, quas de rebus intellectualibus habebat, ad corpus referebat & cum deinde in reliquâ vitâ nunquam me illis præjudiciis liberassem, nihil omnino satis distincte cognoscebam, nihilque quod non supponerem esse corporeum. Etiam si earum rerum, quas corporeas esse supponebam, tales sæpe ideas, sive conceptus effingerem, ut mentes potius quam corpora, referrent: nam cum, exempli causâ, concipiebam gravitatem istar qualitatis cujusdam realis, quæ crassis corporibus inesset, etsi vocarem illam qualitatem, quatenus scilicet ad corpora, quibus inerat, ipsam referebam, quia tamen addebam esse realem, revera putabam esse substantiam: eodem modo quo vestis in se spectata substantia est, etsi, cum ad hominem vestitum refertur, sit qualitas: Atque etiam mens, etsi revera substantia sit, nihilominus tamen corporis, cui adjuncta est, qualitas dice-

ci potest. Et quamvis gravitatem per totum corpus, quod grave est, sparsam esse imaginarer, non tamen ipsi eandem illam extensionem, quæ corporis naturam constituit, tribuebam, vera enim corporis extensio talis est, ut omnem partium penetrabilitatem excludat, tantumdem autem gravitatis, quantum est in ligno decem pedum; putabam esse in massâ auri, alteriusve metalli, unius pedis, quin & illam eandem omnem in punctum Mathematicum contrahi posse judicabam; quin etiam, dum corpori gravi manebat coextensa totam suam vim in quâlibet ejus parte exercere posse videbam, quia ex quâcunque parte corpus illud funi appenderetur, totâ suâ gravitate funem trahebat, eodem planè modo ac si gravitas ista in solâ parte funem tangente, non etiam per reliquas sparsa fuisset. Nec sane jam mentem aliâ ratione corpori coextensam, totamque in toto, & totam in quâlibet ejus parte esse intelligo. Sed ex eo præcipue apparet illam gravitatis ideam fuisse ex parte ab illâ, quam habebam mentis, desumptam, quod putarem gravitatem deferre corpora versus centrum terræ, tanquam si aliquam ejus cognitionem in se contineret: Neque enim hoc profecto sine cognitione fieri, neque ulla cognitio nisi in mente esse potest. Attamen alia etiam nonnulla gravitati tribuebam, quæ non eodem modo de mente possunt intelligi, ut quod esset divisibilis, mensurabilis, &c. Postquam autem hæc satis animadverti, & mentis ideam à corporis, motusque corporei ideis accurate distinxi, omnesque alias qualitatem realium, formarumve substantialium ideas, quas ante habueram, ex ipsis à me conflatas, efficta sive fuisse deprehendi, perfacile me omnibus dubiis, quæ hic proposita sunt, exolvi: Nam primò non dubitavi quin claram haberem ideam meæ mentis, utpote cujus mihi intime conscius eram: nec quin idea illa ab aliarum rerum ideis esset plane diversa, nihilque corporeitatis habere, quia cum cæterarem etiam rerum veras ideas quæsissem, ipsasque omnes in genere cognoscere mihi viderer, nihil plane in iis, quod ab ideâ mentis non omnino differret, inveniebam; & longe majorem distinctionem esse videbam inter ea, quæ, quamvis de utroque attentè cogitarem, nihil ominus distincta apparebant, qualia sunt

mens & corpus, quam inter ea, quorum quidem unum possumus intelligere non cogitantes de alio; sed quorum tamen unum non videmus absque alio esse posse, cum de utroque cogitamus. Ut sane immensitas Dei potest intelligi, quamvis ad ejus justitiam non attendatur: sed planè repugnat ut ad utramque attendentes, ipsum immensum, & tamen non justum esse putemus. Potestque etiam Dei existentia rectè cognosci, quamvis personæ sacrosancta Trinitatis ignorentur, utpote quæ non nisi à mente per fidem illustrata percipi possunt; atqui cum perceptæ sunt, nego inter ipsas distinctionem realem ratione essentiæ divinæ posse intelligi, quamvis ratione relationum admittatur. Ac denique non timui ne me mea forsân Analyti præoccupassem, ac decepissim cum ex eo quod viderem quædam esse corpora quæ non cogitant, vel potius clare intelligerem quædam corpora sine cogitatione esse posse, malui arguere cogitationem ad naturam corporis non pertinere, quam ex eo quod viderem quædam alia corpora, utpote humana, quæ cogitant, concludere cogitationem esse corporis modum: Nam revera nunquam vidi, aut percepi humana corpora cogitare, sed tantum eosdem esse homines, qui habent & cogitationem, & corpus: Hocque fieri per compositionem rei cogitantis cum corporea ex eo perspexi, quod rem cogitantem separatim examinando, nihil in illa deprehenderim quod ad corpus pertineret, ut neque ullam cogitationem in naturâ corporeâ seorsim considerata: contra autem examinando modos omnes tam corporis, quam mentis nullum plane animadverti, cujus conceptus à rei, cujus erat modus, conceptu non penderet. Atque ex eo quod duo quædam simul juncta sæpe videamus, non licet concludere ipsa esse unum & idem; sed ex eo quod aliquando unum ex ipsis absque alio advertamus, optime infertur esse diversa. Neque ab hac illatione potentia Dei nos debet deterrere, quia non minus conceptui repugnat ut ea, quæ tanquam duo diversa clare percipimus, fiant intrinsece, & absque compositione unum, & idem, quam ut ea, quæ nullo modo distincta sunt, separentur: atquæ ideo si Deus quibusdam corporibus vim cogitandi indiderit, (ut revera il-

lam humanis indidit) hanc ipsam vim potest ab iis separare; sicque nihilominus est ab ipsis realiter distincta. Nec miror quod olim, antequam me sensuum præjudiciis liberassem, recte quidem perceperam 2. & 3. *facere* 5. & cum ab equalibus equalia auferunt, quæ remanent esse equalia, & multa ejusmodi, cum tamen animam hominis ab ejus corpore distinctam esse non putarem, non facile adverto nam contigisse, dum adhuc plane infans essem, ut de propositionibus istis, quas omnes æque admittunt, quicquam falsi judicarem, quia tunc nondum mihi usui erant; nec pueri discunt prius numerare 2. & 3. quam capaces sint judicandi an sint 5. &c. contra autem à primâ infantia mentem, & corpus (ex quibus scilicet me compositum esse confuse advertebam) tanquam unum quid concepi: atque id in omni fere imperfectâ cognitione contingit, ut multa simul instar unius apprehendantur, quæ postea per accuratius examen sunt distinguenda. Sed valde miror doctos homines, & Metaphysicis rebus à triginta annis assuetos, postquam Meditationes meas septies legerunt, arbitrari, *me, si easdem eo relegerem animo, quo ipsas ad examen analyticum revocarem, si mihi ab inimico propositæ essent, rationes in iis contentas non crediturum tanti esse ponderis, tantarumve virium, ut iis debeant omnes assentiri;* cum interim ipsi nullum plane vitium in istis meis rationibus ostendant. Ac profecto multo plus mihi tribuunt quam debent, vel etiam quam ulli homini sit tribuendum, si putent me aliquâ uti Analyfi, cujus ope vel veræ demonstrationes evertantur, vel falsæ ita tegantur, & adornentur, ut à nemine alio everti possint: cum è contra eam tantum me quæsisisse profitear, quâ verarum rationum certitudo, ac falsarum vitia cognoscantur. Atque ideo non ita moveor, quod viri docti nondum meis conclusionibus assentiantur, quàm quod post attentam, & sæpius repetitam mearum rationum lectionem nihil in ipsis vel male assumptum, vel non rectè illatum esse ostendant. Nam quod conclusiones agre admittant, id facile tribui potest inveteratæ consuetudini aliter de ipsis judicandi; ut jam ante notatum est Astronomos non facile imaginari solem esse majorem terra, quamvis certissimis rationibus id demonstrarent; Non

autem video causam ullam esse posse cur nec ipsi, nec ulli alii, quod sciam, quicquam hactenus in rationibus meis reprehenderit, nisi quia sunt omnino veræ, ac certæ, cum præsertim ipsæ ex nullis obscuris, ignotisve principiis, sed primum à summâ rerum omnium dubitatione, ac deinde ex iis, quæ menti præjudiciis liberæ omnium evidentissima, & certissima esse apparent, gradatim, deductæ sint, hinc enim sequitur plane nullos in iis errores esse posse, quin facile à quovis mediocri ingenio prædito advertantur. Atque hîc idcirco mihi videor merito posse concludere, non tam ea quæ scripsi infirmari autoritate doctissimorum virorum, qui ipsis sæpe perlectis nondum possunt assentiri, quam è contra eorundem autoritate confirmantur, ex eo quod nullos errores, sive paralogismos, post tot accurata examina, in demonstrationibus meis annotârint.

F I N I S.

